

6. Про внесення змін до Закону України «Про звернення громадян» щодо електронного звернення та електронної петиції [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/577-19/paran2#n2>.
7. Єдина система громадських ініціатив [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://initiativ.e-dem.in.ua/>.
8. Шалимов А. Электронные выборы как способ перехода к демократии / А. Шалимов [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reformi.org.ua/post/64>.

REFERENCES

1. “Recommendation CM/Rec(2009)1 of the Committee of Ministers of the Council of Europe to member States of the Council of Europe on electronic democracy (e-democracy) and Explanatory memorandum”, available at : <http://idemocracy.ru/projects/стандарты/42-ec2009edem.html>.
2. Solovyov, S.G. and Danilenko, V.G. (2012), *Problemy rozvytku elektronnoyi demokratiyi v umovakh modernizatsiyi derzhavnoho upravlinnya Ukrainy: nauk. rozrobka* [Problems of electronic democracy development in terms of modernization of state administration of Ukraine : scientific research results], NADU, Kyiv, Ukraine.
3. “On Approval of Strategy of Development of Information Society in Ukraine” : Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine on 15.05.2013, available at : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-p/page>.
4. “On Web-Resources of the Verkhovna Rada of Ukraine” : Decree of the Chairman of the Verkhovna Rada of Ukraine on 19.05.2005, available at : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/699/15-pr>.
5. “On Access to Judgments” : Law of Ukraine on 22.12.2005, available at : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3262-15>.
6. “On Amendments to the Law of Ukraine "On Addresses of Citizens" about Electronic Address and Online Petition”, available at : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/577-19/paran2#n2>.
7. “Single system of citizens’ initiatives”, available at : <http://initiativ.e-dem.in.ua/>.
8. Shalimov, A. “Electronic elections as a way to transition to democracy”, available at : <http://reformi.org.ua/post/64>.

УДК 342.722.1

ОКРЕМІ АСПЕКТИ РОЗУМІННЯ ПРИНЦИПУ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ

Журавльова Г.С., к.ю.н., доцент

*Запорізький національний університет, вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Україна
zhuravlyovaganna@ukr.net*

На основі наукової літератури і чинного законодавства України та зарубіжних країн розкриваються окремі аспекти гендерної ідентичності та рівності. Особлива увага приділяється питанням гендерної ідентичності, зокрема його правові та соціальні аспекти стосовно ЛГБТ-спільноти.

Ключові слова: гендерна ідентичність, дискримінація, ЛГБТ, права людини, принцип рівності, трансгендер.

ОТДЕЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ ПОНИМАНИЯ ПРИНЦИПОВ ГЕНДЕРНОГО РАВЕНСТВА

Журавлева А.С.

*Запорожский национальный университет, ул. Жуковского, 66, г. Запорожье, Украина
zhuravlyovaganna@ukr.net*

На основе научной литературы и действующего законодательства Украины и зарубежных стран раскрываются отдельные аспекты гендерной идентичности и равенства. Особое внимание уделяется

вопросам гендерной идентичности, в частности ее правовые и социальные аспекты относительно ЛГБТ-сообщества.

Ключевые слова: гендерная идентичность, дискриминация, ЛГБТ, права человека, принцип равенства, трансгендер.

SOME ASPECTS OF UNDERSTANDING OF THE GENDER EQUALITY PRINCIPLE

Zhuravlova H.S.

*Zaporizhzhya national university, str. Zhukovsky, 66, Zaporizhzhia, Ukraine
zhuravlyovaganna@ukr.net*

This article investigates the issue of gender identity on the basis of scientific literature and current Ukrainian and foreign legislation. The main deficiencies of the Ukrainian legislation are analyzed in the light of gender identity. Attention is paid to the legal and social aspects of LGBT-group rights.

The issue of gender equality is now in Ukrainian society a sharp debate, which at least is acute among academic legal circles. First of all, it should be noted that gender studies refer not only to equality between men and women, and the question of the same identity of a person that can encompass not only distribution of roles in the family and sexual, social identity of the individual. Overall, this report also issues concerning the ambiguity of the notion of gender equality as it also used the terms “queer rights” or “rights of the LGBT community”.

The purpose of this article is to outline the features of gender equality, dynamics of determining the person’s identity as for gender and social roles.

Contemporary social science distinguishes the concept of gender (sex) and gender (gender). Traditionally, the first of them was used to describe those anatomical and physiological characteristics of people on which human beings are defined as men or women. Gender (biological characteristics) of human considered as the foundation and root cause of psychological and social differences between men and women. Along with the researches it became clear that from a biological point of view, there are far more similarities than differences between men and women. Many researchers even believe that the only clear and significant biological difference between women and men is their role in the provision of reproductive function.

As to the nature of the rights of the LGBT community, there was a discussion about their natural or artificial nature. The doctrine of natural rights says that there are certain capabilities of a person to act responsibly in its sole discretion at public order maintaining.

The gender system itself reflects the asymmetrical cultural evaluation and expectations, which are addressed to people depending on their gender. From a certain point of time almost every society where socially defined gender characteristics have two types (labels), one biological sex is offered by social roles that are considered culturally secondary. It does not matter what are these social roles: they can be different in different societies, but that, which is attributed to women, is assessed as a secondary (one that goes beyond the male/ follows the male). Social norms change over time, but the gender asymmetry remains. Thus, we can say that the gender system – a system of socially constructed gender inequality.

Key words: gender identity, discrimination, LGBT, human rights, principle of equality, transgender.

Питання гендерної рівності викликає наразі в українському суспільстві гостру дискусію, яка не менш гострою є і в юридичному академічному колі. Насамперед слід зазначити, що гендерні студії стосуються не лише рівності між жінкою та чоловіком, а й питання певної самоідентичності особи, яке може охоплювати не лише розподіл ролей в сім’ї, а й сексуальну, соціальну ідентичність індивіда. Загалом порушена в цій статті проблематика стосується також неоднозначності поняття гендерної рівності, оскільки тут також вживаються терміни «права квір» чи «права ЛГБТ-спільноти».

Як пише вітчизняний правознавець Д. Гудима, поняття «квір» (англ. «queer» – дивний, чудний, незвичний, ексцентричний) використовується для позначення як ЛГБТ (ця аббревіатура використовується для «маркування» всіх сексуальних меншин – лесбіянок, геїв, бісексуалів і трансгендерів) і людей поза традиційними гендерними ідентичностями (інтерсексуалів), так і гетеросексуалів, які практикують БДСМ (бандаж, дисципліну, домінування, підпорядкування, садизм і мазохізм), а також статеві стосунки з декількома партнерами або виявляють іншу сексуальну поведінку, що виділяє їх з гетеросексуального поля [1, с. 33]. Тому з’ясування цих особливостей самоідентичності особи та рівного ставлення до вказаної категорії осіб є актуальним і перспективним напрямом наукових досліджень у галузі юриспруденції.

Метою цієї статті є розкриття певних особливостей гендерної рівності, динаміки визначення особою своєї ідентичності як за статевою, так і соціальною роллю.

Сучасна соціальна наука розрізняє поняття «стать» (sex) і «гендер» (gender). Традиційно перше з них використовувалося для позначення тих анатомо-фізіологічних особливостей людей, на основі яких людські істоти визначаються як чоловіки або жінки. Стать (біологічні особливості) людини вважалася фундаментом і першопричиною психологічних і соціальних відмінностей між жінками та

чоловіками. У міру розвитку наукових досліджень стало ясно, що з біологічної точки зору між чоловіками і жінками значно більше схожості, ніж відмінностей. Багато дослідників навіть вважають, що єдине чітке і значуще біологічне розходження між жінками і чоловіками полягає в їх ролі у процесі забезпечення репродуктивної функції. Сьогодні очевидно, що такі «типові» відмінності статей, як, наприклад, високий зріст, вага, м'язи та фізична сила чоловіків, вельми непостійні й набагато менше пов'язані зі статтю, ніж було прийнято думати. Наприклад, жінки з Північно-Західної Європи в цілому вищі за зріст, ніж чоловіки з Південно-Східної Азії [2].

Щодо природи права ЛГБТ-спільноти існувала дискусія щодо її природного чи штучного характеру. Доктрина природних прав людини говорить, що це певні можливості особи діяти відповідально на свій розсуд за умови додержання публічного порядку. Натомість доктрина штучності прав людини наголошує на тому, що права людини є продуктом розвитку суспільства, зокрема їх закріплення в законодавстві, виражають властивість певних людей мислити абстрактними категоріями, реконструювати їх, формувати теорії та нормативні конструкції [3, с. 46], що має багато спільного з доктриною юридичного позитивізму з його розумінням права як вираження волі суверена.

Деякі науковці стверджують, що проблема вирішення прав ЛГБТ-спільноти в межах дискурсу «природні – позитивні права» є невирішеною. Це пов'язується з проблемою самоідентичності, оскільки вона є мінливою і може змінюватися навіть протягом життя конкретного індивіда [4, с. 56-58]. Під час цього мінливість самоідентичності особи зумовлена рівнем толерантності в суспільстві, яка в еволюційному плані проявляється у терпимості, допустимості та дозволі. Терпимість означає приниження об'єкту толерування, страждання від чогось неприємного. Допустимість означає нехтування об'єктом толерування, і він, як правило, просто ігнорується, оскільки не потребує якоїсь уваги. Дозвіл означає, що в дискурсі про толерування присутня влада, а об'єкт толерування потребує від суспільства і держави дозволу на своє існування [4, с. 59].

Під час порівняння прав ЛГБТ-спільноти з точки зору рівності виникає необхідність порівнювати з іншою групою. Однак цей процес є неоднозначним, на думку Р. Окматі, оскільки порівнювання одностатевих пар з гетеросексуальними «може надати парадоксальний ефект у вигляді зменшення, а не збільшення, наших шансів на справедливість, тому що наша асиміляція до рівня гетеросексуальної моделі може стерти ті особливості, які роблять наші відносини відмінними від гетеросексуальних – особливо ті, що стосуються відсутності гендерних механізмів підпорядкування» [5, с. 180]. Тому під час вирішення цієї дилеми слід виходити також із загальних засад справедливості, тобто рівного ставлення, яке є одним із елементів заборони дискримінації. Оскільки права ЛГБТ-спільноти впливають із акту самовизначення цієї категорії осіб, то, відповідно, вони можуть вимагати рівного ставлення до себе у порівнянні з іншими категоріями осіб. Засада однакового ставлення за гендерним принципом є фундаментальною основою людських стосунків, як і вимога щодо однакового ставлення публічної влади до приватних осіб, які є носіями різного гендерної орієнтації (гомосексуальної, бісексуальної та гетеросексуальної).

Наприклад, розуміння сексуальності в США радикально змінилося за останні півтора століття. Воно спиралося на кілька різних форм експертизи: сексологію, психоаналітичну теорію, соціальний конструктивізм, а потім зробило поворот до нейробіології, генетичних і соціобіологічних пояснень. Протягом останніх десятиліть XIX століття такі сексологи, як Річард Крафт-Еббінг і Хевлок Елліс, наполягали, що існує така річ, як гомосексуал, і що він/вона такий/така від народження. Згідно із сексологічною теорією, гомосексуальність була гендерної інверсією: гомосексуалами вважалися жінкоподібний чоловік і чоловікоподібна жінка [6, с. 5].

Крім біологічних відмінностей, між людьми існує поділ їх соціальних ролей, форм діяльності, відмінність у поведінці й емоційних характеристиках. Антропологи, етнографи та історики давно встановили відносність уявлень про «типово чоловіче» або «типово жіноче»: те, що в одному суспільстві вважається чоловічим заняттям (поведінкою, рисою характеру), в іншому може визначатися як жіноче. Наприклад, якщо кілька століть тому європейські жінки здебільшого були домогосподарками і могли приймати рішення, які стосуються лише внутрішнього розпорядку, облаштування будинку та виховання дітей, то від чоловіка очікувалося, що він відповідає за утримання сім'ї. Сьогодні соціально прийнятною є модель, за якою європейські й американські чоловіки беруть відпустку для догляду за новонародженою дитиною, а дружини в цей час забезпечують сім'ю. Проводячи паралель, варто сказати, що у східних країнах досі превалює традиційний підхід до соціальних ролей. Отже, наявність такої різноманітності соціальних характеристик жінок і чоловіків та принципова тотожність біологічних характеристик людей

дозволяють зробити висновок про те, що біологічна стать не може бути поясненням відмінностей соціальних ролей, що існують у різних суспільствах. А поняття «стать» охоплює лише біологічні та фізіологічні характеристики, що визначають особу як чоловіка чи жінку [2].

На основі таких тверджень виникло поняття «гендер», що означає сукупність соціальних і культурних норм, які суспільство вказує виконувати людям залежно від їх біологічної статі. Не біологічна стать, а соціокультурні норми визначають, зрештою, психологічні якості, моделі поведінки, види діяльності, професії жінок і чоловіків. Бути в суспільстві чоловіком чи жінкою означає не просто володіти тими чи іншими анатомічними особливостями – це означає виконувати ті чи інші запропоновані нам гендерні ролі. Тобто під гендером розуміють такі соціально змодельовані ролі та соціально прийняті моделі поведінки й очікування, які пов'язуються з уявленнями про статус жінок і чоловіків у суспільстві. Жінки та чоловіки розрізняються в біологічному відношенні, але всі культури інтерпретують і перетворюють ці внутрішньо притаманні їм біологічні відмінності на ряд соціальних очікувань щодо того, які моделі поведінки та діяльності слід вважати для них належними і якими правами, ресурсами та повноваженнями вони повинні володіти [7].

Хоча ці очікування значно розрізняються в різних суспільствах, країнах, регіонах, проте можна прослідкувати класичні прояви останніх. Наприклад, майже всі суспільства покладають головну відповідальність у догляді за дитиною на жінку, а відповідальність за несення військової служби та національну оборону – на чоловіка. У сфері соціології та юриспруденції поняття «гендер» (від лат. «genus» – рід) розглядають як соціальну ролі чоловіка або жінки в певному суспільстві, яка не залежить від статі, а обумовлена соціальними, психологічними та іншими факторами [8, с. 13]. Гендер створюється (конструюється) суспільством як соціальна модель жінок і чоловіків, визначаючи їх становище і роль в суспільстві та його інститутах (сім'ї, політичній структурі, економіці, культурі та освіті тощо). Гендерні системи розрізняються в різних суспільствах, проте в кожному суспільстві ці системи асиметричні таким чином, що чоловіки і все «чоловіче» (риси характеру, моделі поведінки, професії тощо) вважаються первинними, значущими і домінуючими, а жінки і все «жіноче» визначається як вторинне, незначне з соціальної точки зору і підпорядковане. Сутністю конструювання гендеру є полярність і протиставлення.

Гендерна система як така відображає асиметричні культурні оцінки й очікування, адресовані людям залежно від їхньої статі. З певного моменту часу майже в кожному суспільстві, де соціально визначені характеристики мають два гендерні типи (ярлики), одній біологічній статі пропонуються соціальні ролі, які вважаються культурно вторинними. Не має значення, які це соціальні ролі: вони можуть бути різними в різних суспільствах, але те, що приписується жінкам, оцінюється як вторинне (таке, що виходить за рамки чоловічого / слідує за чоловічим). Соціальні норми змінюються з часом, проте гендерна асиметрія залишається. Таким чином, можна сказати, що гендерна система – це соціально сконструйована система нерівності за статтю. А невідповідність поведінки людини загальноприйнятим нормам та очікуванням спільноти є трансгендерністю [9, с. 6]. При цьому суспільство не відмежовує поняття «сексуальна орієнтація» від поняття «гендерна роль», роблячи їх взаємозалежними, що зовсім невірно. Сучасна медична доктрина розділяє поняття гендерної ідентичності та сексуальної орієнтації (зокрема, транссексуальності та гомосексуальності).

Навіть у «Тематичних доповідях», які публікуються Комісаром з прав людини Ради Європи, стереотипне уявлення про зв'язок гомосексуальності та транссексуальності описується як хибне. «Сексуальна орієнтація, в тому числі й гомосексуальність, і гендерна ідентичність не пов'язані між собою і жодного впливу одне на одного не мають» [10]. Така позиція також підтверджується «Стандартами допомоги під час розладів гендерної ідентичності» Міжнародної професійної асоціації зі здоров'я трансгендерів (WPATH Standards Of Care, 6th Version, 2001) [11]. Отже, сексуальна орієнтація та гендерна ідентичність не пов'язані між собою.

Гендер, таким чином, є одним зі способів соціальної стратифікації суспільства, який у поєднанні з такими соціально-демографічними чинниками, як раса, національність, клас, вік, організує систему соціальної ієрархії.

Водночас в одній із сусідніх країн законодавство і практика його застосування схильні до інших моделей. Зокрема, Роскомнагляд, агентство, котре видає рекомендації для російських ЗМІ, забороняє: 1) говорити, що традиційна сім'я не відповідає всім вимогам сучасного суспільства і сучасного індивіда; 2) стверджувати прийнятність альтернативних сімейних відносин; 3) зображати гетеросексуальні відносини в негативному світлі; 4) зображати гомосексуалів як позитивні ролі

моделі. Це означає, що російська культура більше не може показувати щасливих квірів або навіть нещасних гетеросексуалів, тобто контролювати квір-тіла недостатньо для того, щоб зупинити поширення квір-бажань. Також говориться про необхідність навіть контролювати культурне уявне [12].

Проте варто зазначити, що дискримінація на підставі статевої належності та дискримінація на підставі гендерної ідентичності й сексуальної орієнтації мають різні прояви.

Найчастіше утиски на ґрунті гендерної ідентичності та сексуальної орієнтації відчувають представники ЛГБТ-спільноти. Вони зазнають систематичної дискримінації та нерівності внаслідок негативних суспільних настроїв і слабого правового захисту. Хоча Україна була першою пострадянською державою, яка декриміналізувала одностатеві сексуальні стосунки ще у 1991 році, суспільна нетерпимість із того часу поступово зростала. У 1990 році Всесвітня організація охорони здоров'я виключила гомосексуальність із переліку психічних захворювань та визнала її на рівні з гетеросексуальністю та бісексуальністю варіантом норми сексуальної орієнтації, опублікувавши 10-й перегляд Міжнародної класифікації хвороб (МКХ-10), який в Україні визнано єдиним міжнародним нормативним документом для формування системи обліку та звітності в охороні здоров'я з 1999 року [13].

Як свідчать дані соціопитувань, проведені у 2013 р. «Пю Рісерч Сентр», стосовно сприйняття гомосексуальності, то індекс сприйняття/несприйняття гомосексуальності має такі значення по окремих країнах світу: Іспанія – 88/11%; Канада – 80/14%; Чехія – 80/16%; Австралія – 79/18%; Франція – 77/22%; Італія – 74/18%; Аргентина – 74/21%; Філіппіни – 73/26%; Мексика – 61/30%; США – 60/33%; Японія – 54/36%; Болівія – 43/49; Польща – 42/46; ПАР – 32/61%; КНР – 21/57%; Росія – 16/74%; Ізраїль – 40/47%; Туреччина – 9/78%; Кенія – 8/90%; Єгипет – 3/95%; Йорданія – 3/97%; Пакистан – 2/87%; Нігерія – 1/98% [14].

Аналіз цих показників свідчить, що ступінь толерування до гомосексуальності корелюється релігійним фактором у бік спадання (протестантизм – католицизм – православ'я – іслам – традиційні вірування), а також співвідношенням ліберальних і консервативних інтенцій у суспільстві, які можуть досить кардинально визначального його структуру і впливати на свободу самоідентичності особистості.

І хоча добровільні гомосексуальні жіночі та/чи чоловічі стосунки, включно зі статевими стосунками, українська держава декриміналізувала та депатологізувала, останні дослідження показують, що близько трьох чвертей населення України негативно ставиться до ЛГБТ-осіб; стигматизацію також відчувають і трансгендери. Український парламент послідовно ігнорує заклики до ухвалення законодавства, яке би прямо заборонило дискримінацію за ознаками сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності, а низка чинних законів прямо або непрямо дискримінують ЛГБТ.

Зокрема, російський орган конституційного контролю сформулював поняття пропаганди гомосексуалізму як «діяльності щодо цілеспрямованого і безконтрольного поширення інформації, здатної завдати шкоди здоров'ю, моральному та духовному розвитку, у тому числі сформувані спотворені уявлення про соціальну рівноцінність традиційних і нетрадиційних шлюбних відносин» [15]. І це незважаючи навіть на декриміналізацію «мужолозтва» як кримінального діяння у цій країні ще у 1993 році. За логікою речей, якщо таке діяння не має суспільної небезпеки, то нічого суспільно небезпечного не мало би бути і в «поширенні інформації, здатної <...> сформувані спотворені уявлення про соціальну рівноцінність традиційних і нетрадиційних шлюбних відносин» тощо. Правда, російський Верховний суд пішов ще далі, вказавши буквально таке визначення пропаганди гомосексуалізму: «активне нав'язування інформації про нетрадиційні сексуальні відносини між людьми, спрямоване на формування спотвореного уявлення про соціальну рівноцінність традиційних і нетрадиційних шлюбних відносин» [16]. Врешті-решт ці юридичні конструкції базуються на положеннях статті 6.21 Кодексу про адміністративні правопорушення РФ. Натомість чинне законодавство України не допускає такі прояви дискримінації та розцінює її як пряму дискримінацію, оскільки обмеження ЛГБТ-спільноти не переслідує правомірну, об'єктивно обґрунтовану мету, а способи її досягнення не можуть бути розцінені як належні та необхідні (стаття 1 Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації» [17]).

Тому ці питання ще потребують своєї ґрунтовної перевірки у світлі практики Європейського суду з прав людини та загальних тенденцій розвитку українського суспільства. За будь-яких умов права ЛГБТ-спільноти стосуються її самоідентичності, які виражають внутрішній світ її представників,

динаміку їхнього розвитку як особистості в умовах змінюваного суспільства. Така самоідентифікація може бути також рефлексією як на внутрішній світ цього індивіда, так і на змінювані умови життя суспільства, коло його життєвих інтересів і соціальних зв'язків. Тому інтерпретація чи заперечення прав ЛГБТ-спільноти, їх штучна стигматизація, зокрема через певні законодавчі обмеження чи дискримінаційні практики, порушують також цілісність особистості, що складають основу права на приватне життя особи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гудима Д. Антропологічні сюжети у практиці Страсбурзького суду (на прикладі захисту прав «квірів») / Д. Гудима // *Право України*. – 2011. – № 7. – С. 33-41.
2. Словник гендерних термінів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.owl.ru/gender/010.htm>.
3. Foucault M. *Archaeology of Knowledge* / M. Foucault. – London and New York : Routledge, 2004.
4. Кондаков А. Однополый брак в России : «Темное прошлое», серые будни и «светлое» послезавтра / А. Кондаков // *Гендерные исследования*. – 2010. – № 20. – С. 51-71.
5. Auchmuty R. When Equality Is Not Equity : Homosexual inclusion in undue influence of law / R. Auchmuty // *Feminist Legal Studies*. – Vol. 11. – Iss. 2. – 2003. – P. 163-184.
6. Эсиг Л. «Сердца геев надо зарывать в землю» : размышления об охоте на гомосексуалов в России / Л. Эсиг // *На перепутье : методология, теория и практика ЛГБТ и квир-исследований : сборник статей* / ред.-сост. А. Кондаков. – СПб. : Центр независимых социологических исследований, 2014. – С. 4-23.
7. Гендерные проблемы и развитие. Стимулирование развития через гендерное равенство в правах, в доступности ресурсов и возможности выражать свои интересы [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://siteresources.worldbank.org/INTGENDER/Resources/EngenderingDevelopmentRussian.pdf>.
8. Словарь гендерных терминов / под ред. А. Денисовой / Региональная общественная организация «Восток-Запад : женские инновационные проекты». – М. : Информация XXI век, 2002. – 256 с.
9. Документування випадків дискримінації транс гендерних людей у сфері охорони здоров'я в Україні : процедура «зміни/корекції статевої належності» та доступ до медичної допомоги / Громадська організація «Інсайт» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.insight-ukraine.org/wp-content/uploads/2015/07/reaserch_transgender_2015_ukr.pdf
10. Тематичні доповіді Комісара з прав людини Ради Європи від 29.07.2009 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ilga-europe.org/sites/default/files/commdh_issuepaper20092_ru.pdf
11. WPATH Standards Of Care, 6th Version, 2001 [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.hindawi.com/journals/au/2012/581712/>
12. Kremlin's Regulators Demand Media to Portray Gays as Deviants & Perverts [Electronic resource] // *Spectrum Human Rights*. – Access mode : <http://spectrumhr.org/?p=1821>
13. Міжнародний класифікатор хвороб [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Міжнародний_класифікатор_хвороб.
14. The Global Divide on Homosexuality. Greater Acceptance in More Secular and Affluent Countries //Pew Research Center [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pewglobal.org/2013/06/04/the-global-divide-on-homosexuality/>.
15. Определение Конституционного Суда Российской Федерации от 19 января 2010 г. № 151-О-О [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sudrf.kodeks.ru/rospravo/document/902204894>.
16. Определение Верховного Суда Российской Федерации от 15 августа 2012 г. № 1-АПГ12-11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://dogovor-urist.ru/судебная_практика/дело/1-апг12-11/.

17. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні : Закон України № 5207-VI від 6 вересня 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/5207-17>.

REFERENCES

1. Hudyma D.(2011), *Antropologichni sjuzheti u praktizi Strasburzskogo sudu (na prikladi zahistu prav "kviriv")* [Anthropological stories in the practice of the European Court (for example, protect the rights of "queer")], Law of Ukraine, no.7, pp. 33-41.
2. *Slovník genderních terminů* [Dictionary of gender terms], available at : <http://www.owl.ru/gender/010.htm>.
3. Foucault M. (2004), "Archaeology of Knowledge", London and New York : Routledge.
4. Kondakov A. (2010), *Odnopolij brak v Rossii: "Temnoe proshloe", serie budni, "Svetloe" poslezavtro* [Same-sex marriage in Russia: "The dark past", gray days and "light" day after tomorrow], Gender Studies, no.20, pp. 51-71.
5. Auchmuty R. (2003), "When Equality Is Not Equity : Homosexual Inclusion in Undue Influence of Law", Feminist Legal Studies, vol. 11., iss. 2., pp. 163-184.
6. Essig L. (2014), "*Serdza geev" nado zarivat v zemlyu*" : *razmishlenie ob ohote na gomoseksualistov v Rossii* ["Gay heart should be buried in the ground" : Reflections on the hunt for homosexuals in Russia. At the Crossroads : methodology, theory and practice of LGBT and Queer Studies], Centre for Independent Social Research, Saint Petersburg, pp. 4-23.
7. (2002), *Gendernie problem I razvitie. Stimulirovanie razvitiya cherez gendernoe ravenstvo v pravah, v dostupnosti resursovi vozmozhnosti virazhat svoi interesi* [Gender and Development. Promoting development through gender equality in rights, access to resources and opportunities to express their interests], available at : <http://siteresources.worldbank.org/INTGENDER/Resources/EngenderingDevelopmentRussian.pdf>.
8. (2002), *Slovar gendernykh terminov* [Glossary of Gender Terms], Regional Public Organization "East-West : Women's Innovation Projects", Information XXI Century, 256 p.
9. (2015), *Dokumentuvannja vipadkiv duskriminazii trans gendernih ludej u sferi ohoroni zdorovja v Ukraine* [Documenting gender discrimination trans people in the health sector in Ukraine : the procedure "change / correction of sexuality" and access to health care], available at : http://www.insight-ukraine.org/wp-content/uploads/2015/07/reaserch_transgender_2015_ukr.pdf.
10. (2009), "Thematic reports Commissioner for Human Rights of the Council of 29.07.2009".
11. (2001), "WPATH Standards Of Care, 6th Version", available at : <http://www.hindawi.com/journals/au/2012/581712/>.
12. "Kremlin's Regulators Demand Media to Portray Gays as Deviants & Perverts. Spectrum Human Rights", available at : <http://spectrumhr.org/?p=1821>.
13. *Mizhnarodnij klasifikator khvorob* [International Classification of Diseases], available at : https://uk.wikipedia.org/wiki/Міжнародний_класифікатор_хвороб.
14. (2013), "The Global Divide on Homosexuality. Greater Acceptance in More Secular and Affluent Countries", available at : <http://www.pewglobal.org/2013/06/04/the-global-divide-on-homosexuality/>.
15. (2010), *Opredelenie Konstituzionnogo Suda Rosijskoj Federazii* [Determination of the Constitutional Court], of January 19, no. 151-O-O.
16. (2012), *Opredelenie Konstituzionnogo Suda Rosijskoj Federazii* [Determination of the Constitutional Court], of August 15, no. 1-АПГ12-11.
17. (2012), "On Principles of Prevention and Combating Discrimination in Ukraine" : Law of Ukraine. Official Web Portal Verkhovna Rada of Ukraine, no. 5207-VI of September 6, available at : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/5207-17>.